

Jüri sarja hooaja 2014/2015 2. mäng

08.10.2014

Küsimused: **Duubel** (Ove Pöder, Tauno Vahter)

1. **Johannes VI Kantakuzenos** oli Ida-Rooma ehk Bütsantsi keiser aastatel 1341–1354. Ta tegi midagi sellist, mida varem oli ajaloos teinud vaid üks Rooma keiser enne teda – **Diocletianus** ca kümme ja pool sajandit varem. Mida?
2. Kes on kannatanu vasakpoolsel fotol? Kes on kannatuse põhjustaja parempoolsel fotol?

3. Lõheliste hulka kuuluv meritint on tuntud peale muu ühe veidra omaduse poolest: nimelt puudub värskel tindil kaladele omane lõhn, vaid pisut ootamatul kombel lõhnab tint hoopis tugevalt ühe vilja järele. Millise vilja järgi lõhnab meritint?
4. Millise 2008. aastal parajasti (homo)lõbumajast oma ema 90. sünnipäevale teel olnud ja hukkunud tuntud isiku hukkumiskohale on püstitatud selline mälestusaltar? Nagu fotolt näha, oli paljude inimeste jaoks tegemist palavalt armastatud isikuga, kelle auks siiani massiliselt küünlaid ja lille tuuakse.

5. Ploki lõppu ka üks rämpsüsimus: millise meelelahutustegelase karjäärile andis õige hoo sisse laulja Brandy Norwood'i ehk lihtsalt Brandy noorem vend William Ray Norwood Jr., kes esinejanime Ray J all on samuti tegev muusikatööstuses? Karjäärile hoo sisse andnud sündmus leidis aset 2003. aastal, ent sai laiemale avalikkusele teatavaks neli aastat hiljem.

6. Milline 1990. aastal avaldatud 16-liikmeline nimekiri „sai lõpu“ Lauren Bacall'i surmaga 2014. a augustis? Teised nimekirja liikmed on Greta Garbo, Marilyn Monroe, Marlene Dietrich, Joe DiMaggio, Marlon Brando, James Dean, Grace Kelly, Jean Harlow, Gene Kelly, Fred Astaire, Ginger Rogers, Rita Hayworth, Katharine Hepburn, Lana Turner ja Bette Davis.
7. Vasakpoolsel fotol oleva daami jaoks oli **1988. aasta** tema karjääri edukaim - ta sai **11. aprillil** oma valdkonna suurima võimaliku tunnustuse osaliseks. Parempoolsel fotol oleva mehe jaoks oleks **1988. aasta 8. november** võinud kujuneda samaväärseks, ent seda ei juhtunud. Mis on nende kahe isiku ühine perekonnanimi?

8. Millest on jutt: see katab umbes 350 000 km² ning ulatub Sierra Madre Occidentalist Sierra Madre Orientalini, hõlmates osa Arizonast, New Mexicost, Texasest, ...st, Coahuilast, Durangost ja Zacatecasest. Mis on see omasuguste seas läänepoolkera kolmandaks suurim?
9. Francisco Goya üks kuulsamaid maale on „**1808. a 3. mai**“, millel kujutatakse prantslaste poolt Madridis läbiviidavat hukkamist. Selle maali n.ö kaaslaseks peetakse tema teist maali pealkirjaga „**1808. a 2. mai**“. Millise nime all on too teine maal veel tuntud?
10. Muuhulgas on seda nähtud 2003. aastal Sharm el Sheikhis, 2004. aastal Brüsselis, 2008. a novembris Kremlis, 2009. a juunis Roomas, fotol on näha umbes 2007. aastast pärinevat vaadet Pariisist. 2009. a sügisel pidi see olema New Yorgi Central Parkis, kuid suurema segaduse järel lõpetas hoopis Donald Trump'ile kuuluval maalapil linnast väljas. Mis on see objekt, mida ilmselt ei õnnestu enam sellisel kujul näha?

11. Daniel Kehlmann'i 2005. a romaanist „Maailma mõõtmine“ („*Die Vermessung der Welt*“) sai pärast ilmumist enim müünud saksakeelne romaan. Milline 1985. a romaan, mis 2006. aastal ka ekraniseeriti, hoidis seda tiitlit enne „Maailma mõõtmist“ (autor + romaan)?
12. 1975. aastal oli eskuudo **kuue** iseseisva riigi rahaühikuks. Mis on praeguseks **ainus** riik maailmas, mille rahaühikuks on **eskuudo**?
13. Maailma suurim Stalini kuju kaalus 17 000 tonni, selle kõrgus oli 50 m ja see avati pidulikult 1. mail 1955. Kuju mastaapidest annab aimu see, et üksnes Stalini mantlinööbi läbimõõt oli üle poole meetri. Monumendi skulptor sooritas päev enne avamist enesetapu ning seitse aastat pärast avamist, 1962. aastal käskis Moskva piinlikult suure kuju hävitada – selleks kulus ligi tonn lõhkeainet. Millises pealinnas see kuju asus?

14. Kes oli see maailmameister, viiekordne Giro d'Italia ning kahekordne Tour de France'i võitja, keda peetakse tänapäevases mõistes dopingainete kasutamise pioneeriks jalgrattasportis – kuna need polnud tollal keelatud, tunnistas ta ka ise avalikult, et kasutas pea kogu aeg mh amfetamiini? Ka tema surma suhtes on pisut erinevaid andmeid, sest ametlikult suri ta Burkina Fasos saadud malaariasse, aga teise teooria järgi kokaiini üledoosi kätte.
15. Kes pakub kellele tuld alloleval fotol? Tütarlaps oli toleks hetkeks juba mõningast staaži omav suitsetaja. Väikeseks vihjeks laseme muusikapala.

16. Milline Eesti Vabariigi ametiasutus jagab selliseid aurahasid? Vasakul kuldne teenetemedal, keskel hõbedane teenetemedal, paremal eriteenetemedal. Medalitel olev kiri *Unguibus et rostro* tähendab „küünte ja nokaga“.

17. Kelle auks püstitati tema sünnilinnas Vladivostokki 2012. a septembris selline monument?

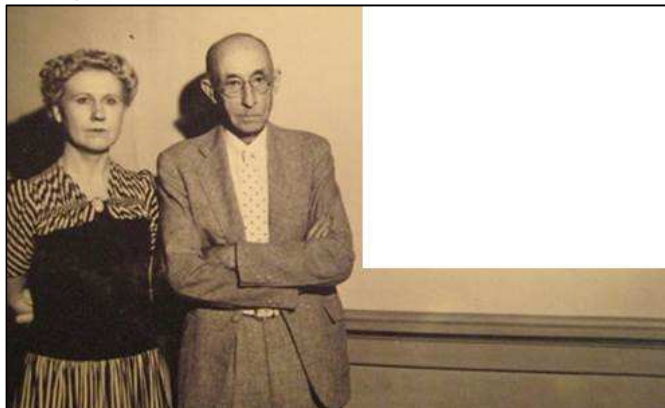
18. 24. aprillil 2014 tuli Soome Posti netipoes eelmüüki uus kunstiteemaliste postmarkide sari. Nõudlus uute markide suhtes oli nii suur, et netipood jooksis huviliste tulva all kokku. Margid ilmusid tegelikult alles 8. septembril tiraažiga 200 000 eksemplari ja neid telliti 178 riiki ning uut trükki pole praegu ette nähtud, mis ilmselt tõstab nende hinda tublisti. Millise kunstniku margid nii suurt huvi äratasid?

19. *YouTube*'is on üleval paariminutine klipp pealkirjaga „**Mati: Ei ole kõige viletsam päev, jah!**“ See kujutab lumesajus toimunud murdmaasuusatamise meeste 15 km klassikatehnikas sõitu 2006. a Torino OM-il nähtuna raja kõrvalt, peatreener Mati Alaveri vaatevinklist. Klipi alguses röögib Alaver vaheajainfot mööduvale Andrus Veerpalule: „ ... **võidad kolme sekundiga, a see langes teine ring ära! Kõiki teisi üle kümne sekki! Tagant Rotš (Rotšev) kaotab kümme, norrakad mängust väljas – suusad perses!**“. Kes „langes teine ring ära“, ehk kelle nimi tuleks kirjutada punktiiri asemele – tollal kõigest 18-aastase sportlasena juhtis ta võistlust 2,7 km järel ning oli veel 4,9 km vaheajapunktis 3. kohal?

20. Millise maailmakuulsa ülikooli nime kannab alljärgnevalt kujutatud sinise värvi toon?

21. Üks hetkel kiiremini (mitmel pool maailmas ka kõige kiiremini) kasvavaid plastilise kirurgia alaliike on **gluteoplastika**, mille puhul inimkehal valdavalt midagi suurendatakse. Kuigi see pole gluteoplastika ainus protseduur, siis mis on see, mida gluteoplastika käigus suurendatakse?
22. Nende kahe inimese kõrvalt on fotol miski välja lõigatud, mis on küsitavad teinud (maailma)kuulsaks. Mis see on või kes on fotol olevad isikud?

23. $Mg_3Si_4O_{10}(OH)_2$, $CaSO_4 \cdot 2H_2O$, $CaCO_3$, CaF_2 , $Ca_5(PO_4)_3(OH^-, Cl^-, F^-)$, $KAlSi_3O_8$, SiO_2 , $Al_2SiO_4(OH^-, F^-)_2$, Al_2O_3 , ... Mis tuleks kirjutada loetelu lõppu, punktiiri asemele?
24. Kuna käimas on Nobeli auhindade jagamise nädal, siis üks küsimus ka sellest valdkonnast. Nobeli füsioloogia- või meditsiiniauhinna laureaadid George Wald (1967), Salvador Luria (1969), David Baltimore (1975) ning keemia- (1954) ja rahuauhinna (1962) laureaat Linus Pauling kirjutasid **1976. a** oktoobris *New York Times*'ile kirju, milles protesteerisid ühele isikule samal aastal Nobeli auhinna andmise vastu. Kellele auhinna omistamisega nad rahul ei olnud?
25. Allolevatel fotodel on kujutatud ühe Euroopa riigi tuntuimat traditsioonilist võistlust nimega **Gostra**. Ülesanne on liikuda mööda rasvaga kokku määratud toigast/palki ja tuua ära selle lõpus olev lipuke. Millise riigi omapäraks selline võistlus on?

26. ... , **Liechtenstein, Moldova, Bhutan, Mongoolia, Nepal, Svaasimaa**. Milline riik on sellest loetelust puudu? Loetelu moodustamise aluseks on kaks geograafilist tunnust ja nende olemasolu korral on tegemist lõpliku nimekirjaga.
27. **Hiroyasu Koga** kustutas 1970. a 25. novembril kahe inimese eluküünla. Neist vähem kuulsam oli **Masakatsu Morita**. Kes oli aga kuulsam?
28. Ta sündis 1655. aastal Genfis šveitsi kaupmehe perekonnas ja valis sõjaväelase tee, mis viis ta tööd otsima Vene tsaari armees, kuhu 1678. aastal lõpuks kapteniks vastu võeti. Seejärel tegi kiiret karjääri, osales sõdades Türgiga ja Krimmi sõjakäigus ning teenis ära Peeter I soosingu ja juhtis mh Venemaa laevastikku. Kui küsitav 1699. aastal suri, olevat Peeter kuulutanud, et tal pole enam kedagi, keda usaldada. Tema nime kannab tänaseni üks Moskva osa ja mitmed objektid. Nimetage kas isiku nimi või kohanimi!

29. Mikk Pahapill võitis äsja maineka, 1976. aastast korraldatava **Talence**'i kümnevõistluse („Décastar“). Selle võistluse ajaloos on vaid korra, 1994. aastal olnud nii meeste kümnevõistluse kui naiste seitsmევõistluse võitjaks olümpiavõitja. Kümnevõistluse võitis siis Dan O'Brien, kes olümpiavõitjaks tuli küll kaks aastat hiljem. Kes võitis aga seitsmევõistluse?
30. 2012. aastal valiti USA Kongressi liikmeks Joseph Kennedy III, kes on Robert Kennedy 1980. aastal sündinud lapselaps ja seega on mõne-aastase vaheaja järel Kapitooriumil taas Kennedyte klann esindatud. Kuigi Kennedyd on valdavalt tuntud demokraatidena, on nende klann nii suur, et seal on ka vabariiklasi. Kes on see tuntud vabariiklasest poliitik, keda ehk üllatuslikult on sageli paigutatud ka Kennedyte klanni hulka, kuigi seda ei oskaks arvata? Tema seos on kaudsem, sest ta abiellus Maria Shriver'iga, kelle ema oli JFK ja Roberti õde. Praeguseks paar siiski enam koos ei ela, kuid kes on see mees, keda seetõttu on näha paljudel Kennedy suguvõsa ürituste fotodel?

31. Millist tänavu omanikke vahetanud ja vendade **Terebinite** asutatud Läti firmat nimetas Briti peaminister David Cameron „jälestusväärseks“ ja kutsus üles seda boikoteerima? Põhjus oli mitmetes enesetappudes, mis raskendasid ka firma müüki, kuni selle omandas ameerika firma IAC.
32. Millise ca 40 liigist koosneva, looduslikult valdavalt Aafrika savannides levinud **taimeperekonna** üht esindajat, Sokotra saare endeemset liiki nn. **...vere puud** (... *cinnabari*) on alljärgneval fotol kujutatud?

33. Printsess Diana üheks olulisemaks ühiskondlikuks tegevuseks oli osalemine maamiinide keelustamise alases liikumises. Fotod maamiinidest puhastatud väljal kõndivast printsess Dianast jõudsid 1997. aastal lehtedesse ja telekanalitesse üle maailma. Millises riigis need ülesvõtted tehti?

34. Kui Bruno Ganz valmistas filmi „**Der Untergang**“ (2004) jaoks Hitleri rolliks, kuulas ta ettevalmistuseks palju kordi üht salvestust Hitleri kõnega. Salvestuse tähtsus peitus asjaolus, et ametlikes kõnedes rääkis Hitler spetsiifilise raiuva maneeriga, mis ei olnud tegelikult tema tavaline stiil. Tolles umbes 11 minuti pikkuses privaatses salvestuses on aga väidetavalt ainsana säilinud tema tavaline jutuaamine, milles Hitler muuhulgas tunnistab, et kui ta oleks teadnud eesseisvad raskusi, poleks ta Nõukogude Liitu rünnanud. Kellega Hitler sellel salvestusel vestleb?
35. 🎵🎵🎵 59-aastaselt vähki surnud Mary Isobel Catherine Bernadotte O’Brien’it (1939–1999) on tituleeritud kõigi aegade parimaks valgenahaliseks soulilauljaks. Millise esinejanime all on see daam tuntud, keda kuulete kohe laulmas?

36. Fotol on üks maailma hinnatumaid sukeldumispaiku, nn **Silfra katedraal**. Paik on tuntud ka oma väga läbipaistva vee poolest (nähtavus kuni 300 m), kuid ilmselt kõige erilisemaks teeb selle siiski asjaolu, et tegu on kahe mandrilaama kokkupuutekohaga ja murrangujoon on viimasel ajal pidevalt pisut laienenud. Küllalt ebaharilik on ka asjaolu, et see sukelduspaik ei asu ookeanis, vaid hoopis järves. Millises Euroopa riigis see paik asub?

37. Kes on jäähokiliiga NHL ajaloo kõige resultatiivsem vendadepaar (vastuseks piisab perekonnanimest)? Vennad on kahe peale kokku saavutanud **2861** resultatiivsuspunkti (väravat ja väravasöötu).
38. Õudusfilmide „**The Ring**“ (2002) ja „**The Ring Two**“ (2005) pahategelane, tüdruku vaim (fotol) kannab sama nime kui üks Vene Föderatsiooni suurlinn. Mis on see nimi või linn?

39. Küsitav isik jõudis viibida korduvalt vanglas ja sealt ka välja pääseda, kuid 1618. aastal löödi tal lõpuks pea maha. Legendi järgi olevat ta öelnud viimaste sõnadena timukale „**Löö, mees, löö!**“ Pärast pea maha löömist anti küsitava pea tema lesele, kes hoidnud seda sametist kotikeses, kuni pärast abikaasa surma maeti pea ülejäänud keha juurde. Küsitava nime kannab ka üks umbes Tallinna-suurune linn ning pisut vähem tuntud on asjaolu, et teda peetakse kodumaal ka oma aja üheks olulisemaks luuletajaks. Kes?
40. 🎵🎵🎵 Kohe esineb Teile muusik, kes pärast 35 aastat kestnud karjääri ja selle jooksul välja antud 14 stuudioalbumit jõudis käesoleval aastal esimest korda USA edetabeli esikohale, seda albumiga „**Mandatory Fun**“, millelt kuulete üht laulu. Kes on see muusik?

41. Äsja kinnitas keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus ainsa Eesti looduses elava **hüpiklase** kaitse tegevuskava järgmiseks viieks aastaks. Kes on see Eesti ainus hüpiklane (*Sicista betulina*)?

42. Näiteks Bulgaarias on see „kapsas“, Soomes „rääbis“, Koreas „kimchi“, Tais „Pepsi“, Indias „paneer“ ja Taanis „apelsin“. Milline sõna on eesti analoog või millega on tegemist?
43. Maailmas kõrgelt hinnatud Skandinaavia kaasaegse krimikirjanduse üks juhtfiguure on **Karin Alvtegen** (s. 1965), kellelt eesti keeles on ilmunud „Võlg“ (1998; e. k. 2004), „Kadunud hing“ (2000; e. k. 2002), „Reetmine“ (2003; e. k. 2007), „Häbi“ (2005; e. k. 2008) ja „Vari“ (2007; e. k. 2008). Karin Alvtegen'i vanatädi oli aga temast märksa kuulsam isik. Kes oli ta vanatädi?
44. Fotol on meenutus 1979. a juulis Perth'is toimunud Miss Universumi võistlustelt, kus õhtujuht ning USA ja Austraalia missid poseerivad ühe tollal üsna aktuaalse eseme taustal, millesarnast ilmselt niipea ühelgi missivõistlusel ei näe. Millega on tegemist?

45. USA rahvastikus suureneb pidevalt n.ö värviliste (latiinod, mustanahalised jt.) osakaal. Milline osariik oli 2010. aasta seisuga USA kõige „valgem“ (valgete osakaal oli 94,4%) ja milline kõige „mittevalgem“ (valgete osakaal 22,7%) osariik?

46. Kuigi see 1927. aastal sündinud mees on tuntud peamiselt muudel põhjustel, on ta juba ligi 20 aastat töötanud Bahama suursaadikuna Jaapanis. 1976. aastal abiellus ta leedu päritolu Joanna Šimkusega ja 2009. aastal pälvis USA presidendi vabadusmedali, kõrgeima tsiviilisikutele antava autasu. Kes on see mees, kelle mõlema nimega saab seostada maailma linnu: üks neist on oma riigi suurim, teine on tuntud eeskätt kunagise tähtsa lahingu tõttu?
47. Äsja tuli USA lahtistel meistrivõistlustel tennisest meeste üksikmängus võitjaks horvaat **Marin Čilić**. Tema näol on tegemist juba kolmanda Horvaatia tennisistiga, kes üksikmängus võitnud Suure Slämmi turniiri. Kes olid kaks eelmist?
48. Kuigi mõned seostavad ehk selle muusikateose pealkirja soome keelega, on see tegelikult kirikuslaavi keeles ja tähendab otseselt patukahetsust, mis on ka teose põhiteema. Mis on see 1997. aastast pärinev kooriteos?
49. Millisele ettevõttele kuulub see transpordivahend?

50. Milline regulaarne sündmus sobib alljärgnevate piltide ühiseks nimetajaks? Tegemist ei ole lõpliku loeteluga, selle saamiseks tuleks veel paarkümmend pildikest teha.

VASTUSED

1. loobus vabatahtlikult troonist	O
2. Giorgio Chiellini (Suárez'i ohver), Juan Camilo Zúñiga Mosquera (Neymar'i vigastaja)	T
3. kurk	T
4. Jörg Haider	T
5. Kim Kardashian	O
6. Madonna laulus „ Vogue “ mainitud isikud	T
7. Dukakis (Olympia ja Michael)	O
8. Chihuahua kõrb	T
9. „ Mamelukkide rünnak “	O
10. Muammar Gaddafi telk	T
11. Patrick Süskind , „ Parfüüm “	O
12. Roheneemesaared / Cabo Verde	O
13. Praha	T
14. Fausto Coppi	T
15. Drew Barrymore , Stephen King	T
16. Tebeamet (n.ö luurajate orden)	T
17. Yul Bryner	O
18. Tom of Finland või Touko Laaksonen	T
19. Aleksei Poltoranin	O
20. Yale (<i>Yale blue</i>)	O
21. tagumik	T
22. Grant Wood'i maal „ American Gothic “ / sellel kujutatud isikud	T
23. C (süsinik tähistamiseks teemanti. Tegemist on Mohs'i skaala etalonmineraalidega)	O
24. Milton Friedman	O
25. Malta	T
26. Andorra (kahe maismaanaabriga ja merepiirita riigid)	O
27. Yukio Mishima	O
28. Franz Lefort või Lefortovo	T
29. Heike Drechsler	O
30. Arnold Schwarzenegger	T
31. Ask.fm	T
32. draakonipuu	T
33. Angola	T
34. Carl Gustaf Emil Mannerheim	T
35. Dusty Springfield	O
36. Island	T
37. Gretzky (Wayne 2857 p., Brent 4 p.)	O
38. Samara	O
39. Walter Raleigh	T
40. „Weird Al“ Yankovic	O
41. kasetriibik	O
42. hernesupp / sõna, mida öelda pildistamisel	T
43. Astrid Lindgren	O
44. kosmosejaama Skylab jäänus	T
45. Maine („valgeim“), Hawaii („mittevalgeim“)	O
46. Sidney Poitier	T
47. Iva Majoli (1997 Prantsusmaa lahtised), Goran Ivanišević (2001 Wimbledon)	O
48. „ Kanon Pokajanen “ (Arvo Pärt)	T
49. Amazon (tegemist on drooniga)	T
50. Jüri mäng (Rastapopoulos, Txalaparta, Lasnamäe, Sportlased, Toru, Toakärbes)	O